

KULTTUURI

Onko kaikki lehdessä totta?

Tosiasiat, mielipiteet ja sepitteet tulee erottaa toisistaan

Mediatohtori

Jos jotakin painetaan lehteen, se on totta. Väittämään on kuitenkin syytä suhtautua varauksella, koska toimittajakaan eivät ole selvännäkijöitä.

Se pitääkö jokin asia paikkansa riippuu merkittävästi toimittajien lähteistä ja niiden luotettavuudesta.

Olellaista on, voidaanko kerrottava tieto arvioida paikkansapitäväksi sen julkaisuhetkellä.

Tietoja voidaan julkaista myös rajallisten tietojen pohjalta, kunhan asiaa seurataan myös

jatkossa ja tietoja täydennetään tarvittaessa.

Lähdekontrolli on toimitustyössä tärkeää, ja ongelmia voi syntyä varsinkin jos kerrottavan asian todenperäisyys on vain yhden tietolähteen varassa. Vaikka haastateltavat eivät huijaisikaan toimittajia, he saattavat tietää, muistaa tai luulla kertomiansa asioita väärin. Lisäksi tieto voi olla vanhentunutta.

Ettisesti riittää, että kerrottavat tiedot pitävät paikkansa. Esimerkiksi yksittäisessä jutussa tietojen ei välttämättä tarvitse olla asian käsittelyn kannalta

olellaisia tai monipuolisia, vaan toimituksella on oikeus valita sekä aiheen tarkastelukulma että käyttämänsä lähteet. Selvitettävä asioita saa myös painottaa mieleisellä tavalla.

Erityistä velvoitetta ei ole kertoa mahdollisesti puuttuu. Jos juttu pohjautuu yksistään selville saatuihin tietoihin, se myös rakennetaan näiden tietojen varaan. Toimitustyössä hyväksytään tiettyissä rajoissa myös kärjistyksyet ja kansantajuistamiset. Lisäksi samoista faktoista voidaan tehdä vaihtelevia tulkintoja.

Tosiasiat, mielipiteet ja sepitteet on kuitenkin eroteltava toisistaan, ja myös aiemmin julkaistut tiedot pitäisi tarkistaa. Kiireisessä uutistyyössä viimeksi mainittua velvoitetta joudutaan usein rikkomään.

Onnettomuus-uutisointi on usein ongelmallista. Virallisten tietojen ja lähteiden lisäksi media haluaa käyttää epävirallisia tietoja epävirallisista lähteistä. Varmistettujen faktojen ohella kaivataan mahdollisia, todennäköisiä tietoja.

Tarjotut "osatotuudet" eivät medialle riitä, vaan se pyrkii ker-

tomaan "koko totuuden".

Totuus voi olla toimitustyössä myös suhteellista, eikä kerrottavista asioista tarvitse olla täyttä varmuutta ennen julkaisemista. Esitetuille väitteille tai arvioille on kuitenkin oltava jonkinasteinen tosiasia-perusta eli johdettu ja perusteltu selitys.

Esimerkiksi rikoslain mukaan tunnistettavasta henkilöstä saa julkaista myös virheellisiä ja loukkaavia tietoja, jos kertominen liittyy tämän poliittisen tai muun vastaavan toiminnan arviointiin eikä tietojen kertominen ylitä sitä, "mitä voidaan pitää hyväksyttävänä".

Viime kädessä oikeus ulkopuoliseen arvioon, missä määrin journalisti on esittämiensä väitteiden luonteeseen ja vakavuuteen nähden voinut järkevin perustein pitää julkaisemiansa tietoja tai tietolähteitään luotettavina.

Heikki Kuutti
heikki.kuutti@ju.fi

Viestintäoikeuden ja journalistietiikan asiantuntija, FT Heikki Kuutti arvioi Kalevan juttuja tällä palstalla.

Arviot löytyvät myös internetistä osoitteesta www.kaleva.fi/media-tohtori.

Pyhäjärvellä tanssitaan taas Omia tansseja

Liisa Lehto-Peippo Kaleva
Pyhäjärvi Yli 40 esittävän tanssin valinnutta nuorta yhdeksältä paikkakunnalta toteuttaa koulutus-, työpaja- ja esityskonaisuuden ensi viikonvaihteessa Pyhäjärvellä.

Viikonvaihte palauttaa samalla *Omat tanssit* Pyhäjärvelle, jossa katselmus syntyi 19 vuotta sitten. Katselmus vastasi nuorten tanssijoiden toiveeseen päästä esittämään omia tanssiteoksiaan muille nuorille ja yleisölle sekä saamaan niistä asiantuntevaa palautetta.

"Tapahtuma järjestettiin vuoden 2006 saakka Jokilaaksojen Tanssitaiteen Tuen tuottamana yhteistuimin Pyhäjärven kulttuuritoimen ja Kurjenpolvet-yhdistyksen kanssa. Viime vuonna Ylivieskatalo Akustiikka mahdollisti tapahtuman uuden tulemisen", tanssipedagogi Marketta Viitala kertoo.

Kaisa Pesonen ja Kajaanin pöykäryhmästä tuttu Mikko Hyvönen esiintyy nuorten taiteilijoiden näytöksessä lauantain varhaisillalla.

Uttaulkosalla-idea tuo mausteen perinteiseen sisältöön. Sen osallistujat ja opettajat toteuttavat lauantai-iltana Helenan patsaalla improvisaatioteoksen *Hyvä mielen taikaa*.

Sunnuntain katselmus tuo osallistujia 11 nuorten teosta. Erikoisuutena on pienen pojan soolotanssi Pyhäjärveltä. Arviointina toimivat nuoret vierailijat Minna Palokangas-Sirviön johdolla.

Monen vuoden tauon jälkeen *Tanssikätävä* saa uuden tulemisen Haapajärven Yläkoululla. *Houdini's hit* -teos, tanssin tietoisuutta ja työpajat oppilaille toteutetaan Monitoimitalolla 11. huhtikuuta saman vierailijajoukon voimin.

Nuorten teosten katselmus
VPK:n Teatterilla sunnuntaina kello 12-15.

Runoilija on Ilpo Tiihosen omakuva

Eeva Kauppinen Kaleva
OULU Kajaanin Runoviikon uusi taiteellinen johtaja Taisto Reimaluoto esiintyy heinäkuussa Ilpo Tiihosena.

Kantaesitys *Runoilija* on Tiihosen omakuva, kirjoittamisen ja olemisen kuva. Esitys on tehty yhteistyössä Suomen runoilijan Ilpo Tiihosen kanssa, ja se perustuu hänen runoihinsa.

"Runoilija pohti, onko taiteilija työssään yksin. Se mietti, riittääkö vähän vai tarvitsemmeko kaiken", Reimaluoto kertoo.

Uuden taiteellisen johtajan Taisto Reimaluodon mielestä Runoviikko vahvistaa yhteisöä.

Ensi kesän Runoviikko painottaa ohjelmistossa yhteisöteatteria ja esittelee sen kolme erilaista muotoa.

"Nämä kaikki ovat hienoja esimerkkejä taiteesta, joka löytää ihmisten luo ja vahvistaa koko yhteisön hyvinvointia", Reimaluoto perustelee.

Runoviikolla nähdään Suomen Kansallisteatterin Kiertuenäyttämön ensimmäinen pienoisoäytelmä *Pirunpuntari*. Se on kertomus avioparista, lähi-suhteesta, joka sairauden myötä muuttuu muistihäiriöpotilaan ja hänen omaishoitajansa tarinaksi. **Pirkko Jaakkolan** näytelmän on ohjannut **Päivi Akonpelto**. Avioparia esittävät **Juha Varis** ja **Katja Joutsijoki**.

Näyttelijä **Jussi Lehtosen** vettä *Kiertuenäyttämö* palkittiin Thalia-gaalassa teatteritiedon edistämispalkinnolla.

Teatterikorkeakouluisten *KOP, KOP - vieras lähellä* -sooloesitykset ovat syntyneet **Jussi Lehtosen** yleisökontaktikursilla. Oppilait jalkautuivat sosiaalitoimen ja terveydenhuollon yksiköihin sekä vankiloihin. Käskirjoitukset syntyivät näiden vierailujen pohjalta, ja valmiit esitykset ovat kiertäneet sittemmin hoitolaitoksia.

Aivan omanlainen yhteisöteatterin muoto on taiteilijaryhmä **Klovnit ilman Rajoja**. He matkustavat paikkoihin, joissa taidetta

Näyttelijä ja Runoviikon taiteellinen johtaja Taisto Reimaluoto asettuu runoilijan nahkoihin.

eniten tarvitaan: lastenkoteihin, slummeihin ja kriisiluoille.

"Kokoonnutaan yhteen, tuhlataan aikaa ja rakkautta toistemme seurassa toisillemme", tiivistää Runoviikon taiteellinen johtaja tapahtuman yhteisöllisen luonteen.

Ensi-illoista ensimmäinen on Kajaanin kaupunginteatterin näyttelijän **Kari Suosen** kokoomaesitys **Vladimir Vysotskista**. Venäläisten jumaloiman laulajan ja laulunlupien laulut on sovitettu uudestaan.

Kesän muut ensi-illat ovat *Äänessä-ryhmän* pelkkiin ihmisiin tekstin perustava *Vanha mies tanssii*, vuoden nuoren lausujan **Mirjami Heikkisen** sooloesitys *Katso peiliin. Kuka katsoi?* sekä musiikki-, runo- ja tanssikooste *Villasukkaoppera*, jonka punaisena lankana kulkee naisen työ ja kädentaitojen uusi tuleminen.

Kiertuenäyttämön esitys *Pirunpuntari* kertoo avioparista (Juha Varis ja Katja Joutsijoki), joka elää muistamattomuuden ehdoilla. Tulevaisuutta ei ole, menneisyys hämärtyy.

Kaleva 9.3.2011

Ehdokkaiden vapaa temmellyskenttä

Kalevan "Vaalipuheita"-sivulla paikalliset kansanedustajaehdokkaat saavat julkaisutuksi tekstejään ja kampanjakuviaan. Teemoina ovat olleet esimerkiksi "Päätökset eivät synny itsestään", "Järkeä hoi, älä jätä!", "Taide on osa ilmaisuvapautta" ja "Kohutuuhintaista energiaa!" (9.3.2011)

Vaikka ehdokkaiden poliittisten näkemysten esiintuominen sinällään onkin arvokasta, julkaisukellisten kannanottojen kohdalla epäselväksi usein jää esittäjän puhekeeseen ottaman asian tuntemus ja todelliset ratkaisuvaihtoehdot käsitellyille epäkohdille.

Kun käsiteltäväksi otetut asiat vaihtelevat, vertailuakaan ehdokkaiden välillä ei pystytä tekemään. Epäselväksi jää myös se, miten ehdokkaat palstalle valitaan.

Kun toimitus ilmoittaa päätävänsä viime kädessä tarjotun

aineiston julkaisemisesta, varmuutta jokaisen ehdokkaan lähettämän mielipiteen julkaisemisesta ei pystytä antamaan. Myös mainosmaisten kampanjakuvien valintaperusteet jäävät epäselviksi.

Kaleva 22.3.2011

Oma lehmä ojassa?

Lehtimainos pitää pintansa uutisen mukaan sanomalehdet ovat edelleen tärkein kanava suurten massojen tavoittelussa. Väite pohjautui Mainonnan neuvottelukunnan TNS Gallupilta tilaamaan tutkimukseen, jossa oli verrattu eri mainoskanavia. K-kappias, Kärkimedian hallituksen puheenjohtaja ja Kalevan toimitusjohtaja korostivat lehtimainonnan merkitystä.

Jutussa tuotiin esiin ulkopuolisen tutkimuslaitoksen selvittämät mediainonnan euro-määrät eri mainoskanavissa, mikä vakuutti kerrottujen väitteiden paikkansapitävyydestä.

Kuitenkin myös jutun julkaisemisen perusteet näkyivät selvästi, ja juttu voitiinkin lukea osana sanomalehtiä ja Kalevan markkinointia.

Kuvalliselle jutulle annettu palstamäärä omalta osaltaan korosti lehtimainonnan vertailussa saamaa ykkösjäsa.

Kaleva 27.3.2011

Irrallisia havaintoja

Pieni osa pilaa koko maineen -jutussa Kalevan toimittaja oli seurannut liikkuvan poliisin partion mukana oululaisten liikennekäyttämistä. Juttu oli kronologinen kuvaus kaupunkikerroksen tapahtumista, mutta kiinnostavista yksittäishavainnoistaan huolimatta sattuumanvaraisesti toteutettu liikenteen seuranta antoi myös tapahtumista sattuumanvaraisen kokonaiskuvan.

Jutun yhteyteen verkkokeskustelusta poimitut yleisön kommentit perustuivat laajem-

paan havainnointiin ja olivat tässä mielessä lähtökohdiltaan todennukaisempia.

Jutun eettisenä ongelmana oli toimittajalle annettu mahdollisuus seurata lähietäisyydeltä viranomaisen toimia. Tämä saattoi heikentää niiden henkilöiden yksityisyyttä, joiden toimiin poliisi partiokierroksellaan joutui puuttumaan.

Kaleva 9.3.2011

Spekulatiivista hallitusyhteistyötä

Vastapuolilla vetoakin-juttu perustui perussuomalaisten ja vihreiden kansanedustajaehdokkaille sähköpostitse tehtyyn kyselyyn siitä, voisivatko puolueet olla mukana samassa hallituksessa ja voisiko oma puolue hyväksyä hallituksessa ensi vaalikaudella päätöksen Loviisan ydinvoimalan korvaamisesta ydinvoimalla.

Vihreiden 214 ehdokkaasta kyselyyn vastasi 99 ja 87 perussuomalaista 231 ehdokkaasta.

Koska otos jäi puutteelliseksi, ehdokkaiden enemmistön kantoja ei voitu selvittää puhumattakaan siitä, ketkä heistä tulisivat valituiksi eduskuntaan ja jatkossa päättämään kysytyistä asioista. Vaikka selvitys paljastikin näkemysten vastakkaisuuden, kysymyksenasettelu jäi varsin spekulatiiviseksi. Ei ole todennäköistä, että kyselyssä ilmaistut näkemykset tulisivat konkretisoitumaan, koska vaalit ovat vasta edessä eikä niissä vielä jaeta hallituspaikkoja.

Kaleva 13.3.2011 ja 24.3.2011

Ydintietoa huteralla pohjalla

(Jutut: Japani säästyi ydintuholta ja Ydinvoima herättää kysymyksiä) Japanin kohtalokas maanjäristys ja sitä seuranneet ydinvoimalaongelmat ovat saaneet Kalevassa erittäin laajaa julkisuutta. Ydinvoimalan säteilyongelmista raportointi on pohjautunut pääasiassa ulkomaisten tiettoimistojen

tuottamaan aineistoon, ja tapahtumien edetessä tietoja onnettomuuden seurauksista on jouduttu usean otteeseen tarkistamaan ja täsmentämään.

Ylipäätään todennukainen onnettomuudesta raportointi on aiheuttanut toimituksille suuria vaikeuksia: tapahtumat ovat kaukana ja tietojen tulkitsemisen edellyttänyt ydinteknologian tunteutumista. Paikalliset viranomaiset eivät myöskään välttämättä kerro asioita todennukaisesti joko oman tiedonpuutteensa takia tai pyrkivänsä välttämään paniikkia panntamalla kiusallisia tietoja.

Jutussaan "Ydinvoima herättää kysymyksiä" Kaleva oli hankkinut verkkosivuiltaan poimittuihin lukijakysymyksiin vastauksia ydinenergiatekniikan asiantuntijoilta.

Kysymyksiin, jotka koskettelivat pääasiassa suomalaisten omaa turvallisuutta, oli tärkeää saada ajantasaisia tietoja. Juttu oli myös merkittävä keino lisätä lehden lukijoiden yleistietoutta ydinvoimalatekniikasta ja ydinsäteilystä.

Kaleva 9.3.2011

Kaleva 22.3.2011

Kaleva 27.3.2011

Kaleva 9.3.2011

Kaleva 13.3.2011 ja 24.3.2011

Kaleva 13.3.2011 ja 24.3.2011

Kaleva 13.3.2011 ja 24.3.2011